

TER ONDERTEKENING

Aan: MOCW

Hoger Onderwijs en
Studiefinanciering

Van

Datum

7 november 2024

Referentie

49112252

Bijlagen

Intern OCW afgestemd

DUO, HOEnS, MBO, OPO, OVO

Interdepartementaal

afgestemd

BZK, Fin, SZW

nota

De financiële positie van studenten

Aanleiding

Het Nibud heeft onlangs het Studentenonderzoek, koopkrachtberekeningen en voorbeeldbegrotingen van studentenhuishoudens gepubliceerd. Bijgevoegd vindt u de concept kabinetsreactie op deze publicaties. Daarnaast leggen we ook een besluit voor het uitzetten van een verkenning aan u voor. In de bijlage vindt u een samenvatting van het Studentenonderzoek.

Geadviseerd besluit

1. Bent u akkoord met de kabinetsreactie? Na uw akkoord wordt de brief aan de Kamer gestuurd.
2. Bent u akkoord met de toezegging in de brief om een verkenning uit te voeren naar welke verbeteringen in het hbo en wo nog mogelijk zijn als het gaat om het voorzien in maatwerk aan studenten die studeren onder bijzondere omstandigheden? (paragraaf 3.5)

Toelichting

1. Uitgangspunten kabinetsreactie

1. We zoeken een balans tussen de 'objectieve' en 'subjectieve' financiële situatie

- Onder de objectieve financiële situatie verstaan we de inkomstenbronnen die studenten ter beschikking hebben om te voorzien in de kosten van de studie en levensonderhoud. Dat zijn de studiefinanciering, inkomen uit werk, bijdrage van ouders en toeslagen.
- Op basis van het Nibud Studentenonderzoek concluderen we dat thuiswonende studenten objectief gezien ruimschoots in hun uitgaven kunnen voorzien.
- Uit de voorbeeldbegrotingen concluderen we dat uitwonende studenten in principe voldoende middelen ter beschikking hebben, maar dat de ruimte voor bol-studenten iets beperkter is. De financiële toegankelijkheid van het vervolgonderwijs is objectief gezien dus op orde.
- Onder de subjectieve financiële situatie verstaan we:
 - Over hoeveel middelen studenten in de praktijk beschikken
 - Hoe ze hun financiële situatie ervaren (bv. rondkomen)
- We geven aan dat sommige studenten in de praktijk niet over alle inkomstenbronnen beschikken. Bijvoorbeeld doordat ze minder geld van hun ouders ontvangen dan we veronderstellen, minder werken dan 12 uur per week of niet willen lenen. Dat kan er toe leiden dat studenten ervaren dat ze moeilijk rond kunnen komen en dat ze stress ervaren.

2. We accepteren dat er tussen studenten verschillen bestaan in de financiële ruimte om uitwonend te zijn

- Studenten die minder inkomstenbronnen hebben, moeten andere keuzes maken om uitwonend te zijn, zoals meer werken, lenen of een hogere bijdrage van ouders vragen. Of ze moeten verder weg van hun studie wonen. Het tekort aan studentenwoningen bemoeilijkt dit verder.
- Het betekent ook dat sommige studenten op het minimumniveau van het Nibud moeten leven, terwijl anderen zich meer kunnen veroorloven.

Afname gebruik studiefinanciering op mbo niveau 1 en 2

- De studiefinanciering voor mbo-studenten op niveau 1 en 2 bestaat uit de basisbeurs, aanvullende beurs en het studentenreisproduct. Voor hen is dit altijd een gift, hoe lang ze ook studeren. Daarnaast kunnen ze lenen.
- We zien de afgelopen jaren een daling in het gebruik van de studiefinanciering (met name bij de basisbeurs) in bol niveau 1 en 2. We hebben daar nog geen verklaring voor. Het kan zijn dat er meer studenten zijn die geen recht hebben, maar ook dat meer rechthebbenden er geen gebruik van maken.
- Als het zo is dat steeds meer rechthebbenden geen gebruik maken van de studiefinanciering - terwijl dat een gift is - is dat heel zorgelijk. Thuiswonende studenten laten hiermee tot wel € 513 euro en uitwonend studenten tot wel € 766 euro per maand aan basisbeurs en aanvullende beurs liggen. Mogelijk maken zij ook onnodig kosten aan het openbaar vervoer, doordat zij een studentenreisproduct laten liggen. Als zij veel werken kan dat ten koste gaan van het halen van een startkwalificatie.
- De oplossing van dit probleem is sterk afhankelijk van de oorzaken. Oplossingen waaraan gedacht kan worden zijn het verbeteren van de voorlichting, aanpassingen in de aanvraagschermen of zelfs het automatisch verstrekken van de beurzen (omdat het altijd om een gift gaat). Aanpassingen in de systemen hebben naast juridische en financiële consequenties ook gevolgen voor de uitvoering door DUO.
- We adviseren daarom om dit probleem nu alleen te adresseren in de Kamerbrief en naar het onderzoek dat DUO uitvoert te verwijzen.

2. Verkenning maatwerk studeren onder bijzondere omstandigheden

De motie Tseggai verzoekt u om te onderzoeken in hoeverre op dit moment maatwerk mogelijk is voor verschillende groepen studenten en voorstellen te doen voor verdere verbeteringen. In de brief zet u uiteen wat de mogelijkheden nu zijn en geeft u aan te gaan verkennen welke verbeteringen verder nog mogelijk zijn.

- Ons voorstel is om voor deze verkenning een apart onderzoek uit te zetten gericht op het hbo en wo en daarbij ook de werking van het studentenondersteuningsfonds te betrekken. Het Mbo-studentenfonds wordt al apart geëvalueerd. Dit gezien er op dit moment onvoldoende

zicht is op het proces rondom het toekennen van maatwerk voorzieningen en hoeverre dit soepel verloopt. Met regelmaat ontvangen wij signalen over cases waarin de toekenning van maatwerkvoorzieningen niet naar wens verloopt en het is niet duidelijk of dit enkele incidenten zijn of dat structurele verbeteringen op dit vlak wenselijk zijn. Het voorstel is om hiervoor een apart onderzoek uit te zetten, begin 2025. Het onderzoek zal afhankelijk zijn van medewerking vanuit hogescholen en universiteiten, die informatie en data zullen moeten aanleveren. Dit gaat dus wel gepaard met extra administratieve lasten voor de instellingen.

- Het uitzetten van onderzoek zal naar verwachting tussen de 100K en 150K kosten.
- De verwachting is dat studentenvertegenwoordigers blij zijn met een onderzoek naar het functioneren van maatwerkvoorzieningen en het studentenondersteuningsfonds. Zij geven al langer aan dat deze verbeterd moeten worden. UNL heeft aangegeven dat de timing van het onderzoek ongelukkig is. De bezuinigingen leggen veel druk op de universiteiten, waardoor in sommige gevallen ook flink bezuinigd moet worden op het welzijnsbeleid. Er wordt al veel gevraagd van universiteiten en dit onderzoek zou daar bovenop komen.

3. Overige moties

In de brief worden geen toezeggingen afgedaan, maar informeert u de Kamer over de uitvoering van enkele moties, de tegemoetkoming en 2 onderzoeken.

1. In deze brief informeert u de Tweede Kamer over de extra ronde tegemoetkoming voor leenstelselstudenten, die in de brief de 'tweede tegemoetkoming voor leenstelselstudenten' wordt genoemd. Deze neemt de eerste tegemoetkoming als uitgangspunt en wordt de komende tijd verder uitgewerkt. Daarbij worden eventuele lessen uit de uitvoering van de eerste tegemoetkoming betrokken.
2. Met deze brief wordt de motie Martens-America/Dassen over belemmeringen die studenten ervaren bij het wisselen van opleidingsniveau afgedaan. U bent hier al separaat over geïnformeerd.
3. U informeert de Kamer over het vergelijkende onderzoek tussen de WSF 2000 en de WSF BES, dat ingaat op de verschillen tussen de twee studiefinancieringsstelsels. U stuurt de onderzoeken met kabinetsreactie in het voorjaar van 2025 naar de Kamer.
4. Verder geeft u naar aanleiding van de motie Krul aan dat OCW in gesprek is met MantelzorgNL, VH en UNL om meer kennis te vergaren over deze groep studenten. Deze gesprekken lopen nog en hierin wordt ook besproken op welke manier zowel studenten met mantelzorgtaken zelf meer bewust zijn van hun positie alsook onderwijsinstellingen. Zo kunnen onderwijsinstelling deze studenten beter begeleiden en ondersteunen. U informeert de Kamer hierover verder nog voor de zomer van 2025.
5. Het lid Hertzberger (NSC) heeft per motie verzocht om afspraken te maken met onderwijsinstellingen om met studenten die na het behalen

Datum
7 november 2024

van hun eerste twee jaar uitvallen altijd een exitgesprek in te plannen en ze te voorzien van een verklaring met het uitstroomniveau en de behaalde competenties. Het doel hiervan is dat het voor deze studenten makkelijker kan worden om later toch weer in te stromen in het onderwijs of om de arbeidsmarkt te betreden. De motie vraagt om de Kamer voor het herfstreces te informeren. In de brief informeert u de Kamer over de voortgang, geeft u aan met onderwijsinstellingen in gesprek te zijn over de uitvoering en de Kamer begin 2025 nader te informeren. U ontvangt hierover op korte termijn een separate nota.

6. De motie Motie Martens-America over prestatiegerichte onderscheidingen is afgedaan, doordat bij de koepels het belang van prestatiegerichte onderscheidingen, zoals Cum Laude, onder de aandacht is gebracht.

Bijlage: Samenvatting Nibud Studentenonderzoek

1. Studentenonderzoek

Inkomsten, uitgaven en rondkomen

	BOL	BBL	HBO, WO
(Zeer) makkelijk rondkomen	47%	62%	57%
Niet makkelijk, niet moeilijk rondkomen	41%	28%	35%
(Zeer) moeilijk rondkomen	12%	10%	9%
Gemiddelde inkomsten	€ 755	€ 1.340	€ 1.348
- Thuiswonend	€ 678	€ 1.206	€ 1.063
- Uitwonend	€ 1.596	€ 1.891	€ 1.709
Gemiddelde uitgaven ¹	€ 601	€ 1.136	€ 1.020
- Thuiswonend	€529	€889	€ 711
- Uitwonend	€ 1.649	€2.054	€1.413
Sparen	92%	94%	95%

- Studenten die uitwonend en ouder zijn, niet lenen bij DUO en geen/weinig bijdrage van ouders krijgen geven vaker aan moeilijk rond te komen.
- Meer dan de helft van de bol-studenten weet nu nog niet dat DUO al rente rekent over de studieschuld tijdens de studie. Ook weet 40% niet dat de studieschuld gevolgen heeft voor de maximale hypotheek. Een groot deel (45%) weet ook niet dat de aanvullende beurs geen lening is en dat dat je bij een studielening maandelijks meer terug mag betalen dan DUO berekent (56%). Ook weet nog steeds meer dan de helft van de studenten niet dat de studiefinanciering een gift is op niveau 1 en 2.
- Op verschillende onderdelen is de kennis onder hbo- en wo-studenten over het studiefinancieringsstelsel groter dan in 2021. Zo weet inmiddels 81 % van de studenten dat de studieschuld consequenties heeft voor de maximale hypotheek. Ook weet het overgrote deel (85 %) dat als je binnen 10 jaar je diploma haalt je de basisbeurs, aanvullende beurs en studentenreisproduct niet hoeft terug te betalen.
- Net als in 2021 heeft ongeveer een kwart van de bol-studenten een lening, betalingsachterstand en/of roodstand en 24 % van de bbl-studenten. Dit was in 2021 28% voor alle mbo-studenten. Studenten met

¹ De gemiddelde uitgaven van uitwonende bol- en bbl-studenten liggen hoger dan hun gemiddelde inkomsten. Dat betekent **niet** dat zij geld tekort komen, omdat het hier om gemiddelden gaat van uitgaven die studenten volledig zelf doen. Ouders dragen in de praktijk vaak bij en het is wellicht mogelijk om te snijden in (niet noodzakelijke) uitgaven.

betalingsachterstanden, hebben die het vaakst op de zorgverzekering (40%), online aankopen (33%) of schoolkosten (30%).

- Het aandeel hbo- en wo- studenten met een betalingsachterstand is gedaald van 17 % in 2021 naar 12% in 2024. In meer dan de helft van de gevallen komt het door achteraf betalen.

2. Koopkrachtberekeningen

Uitgewerkte voorbeelden koopkrachtverandering studenten 2024-2025		
Huishoudtype	Koopkrachtpercentage	Netto per maand in euro's
Hbo/wo-student op kamers	- 6,6%	- € 113
Hbo/wo-student onder 23 jaar in studio	- 6,6%	- € 113
Mbo-bol-student uitwonend	- 6,2%	- € 95
Mbo-bbl-student uitwonend	- 1,3%	- € 24

- Uitwonende studenten gaan er in 2025 in koopkracht op achteruit, ten opzichte van 2024. Dit is te verklaren door het stopzetten van de tijdelijke koopkrachtmaatregel. Uitwonende studenten in mbo-bol, hbo en wo kregen in studiejaar 2023-2024 tijdelijk € 164,30 om de toen sterk gestegen prijzen te compenseren.
- Voor thuiswonende studenten is het niet mogelijk om een koopkrachtberekening of voorbeeldbegroting te maken, omdat ze geen zelfstandig huishouden zijn. Hun ouders betalen meestal veel van hun uitgaven.

3. Voorbeeldbegrotingen

- Nibud heeft voor uitwonende ho-studenten op kamers, in een studio en uitwonende mbo-bol studenten een minimum voorbeeldbegroting opgesteld. Op basis van CBS-data, het Studentonderzoek en verdiepende gesprekken is bepaald wat een student minimaal moet uitgeven om in de kosten voor studie en levensonderhoud te kunnen voorzien.
- De voorbeeldbegrotingen worden nog voor de begrotingsbehandeling gepubliceerd.
- Uit de voorbeeldbegrotingen komt naar voren dat studenten die de basisbeurs ontvangen, 12 uur per week werken en de volledige aanvullende beurs of veronderstelde ouderbijdrage ontvangen, de volgende bedragen nodig hebben om op minimumniveau te leven:
 - Ho-student op kamers: € 74
 - Ho-student in studio: € 234

Datum
7 november 2024

- Mbo-bol student in studio: € 251
- Ze kunnen aan dit bedrag komen door te lenen, meer te werken of een hogere ouderbijdrage te ontvangen. De mbo-bol student moet hiervoor wel maximaal lenen en daarnaast iets meer dan 12 uur per maand werken.
- Binnen het minimum niveau van het Nibud is er financiële ruimte voor zaken als vrijetijdsuitgaven, bezoeken en deelname aan verenigingen. De hoogte hiervan is vergelijkbaar met een alleenstaande in de bijstand.